

SPIS TREŚCI

Jarosław Szarek – Dwa zwycięstwa nad komunizmem (1920, 1980) 5

W XX w. dwa zwycięstwa Polaków zmieniły bieg historii powszechnej: w 1920 r. zatrzymanie marszu bolszewików na Rzeczpospolitą i dalej na zachód, a w 1980 r. pierwszy krok na drodze do uwolnienia się Europy Środkowo-Wschodniej od systemu narzuconego przez Moskwę. Obie wielkie wiktorie nad komunizmem, wedle racjonalnych rachub niemożliwe, odnieśli nasi przodkowie dlatego, że świadoma mniejszość potrafiła przemóc odwieczne słabości narodu, obudzić go z marazmu i skupić wokół wartości fundamentalnych.

Rok 1920

Paweł Naleźniak – Wojna o Małopolskę (Galicję) Wschodnią w 1920 roku 22

Przegrana 5 czerwca 1920 r. bitwa pod Samhorodkiem, Ozierną i Śnieżną przesądziła o niepowodzeniu tzw. operacji kijowskiej, której celem było stworzenie nad Dnieprem państwa ukraińskiego. Do 9 czerwca trwały jeszcze walki na przedmieściach Kijowa, ale ostatecznie sprzymierzone wojska Rzeczypospolitej Polskiej i Ukraińskiej Republiki Ludowej zostały zmuszone do odwrotu. Odtąd przez prawie trzy miesiące inicjatywa operacyjna należała do Armii Czerwonej. I dopiero zwycięstwo sierpniowe przesądziło o przynależności Małopolski Wschodniej do Polski.

Grzegorz Chajko – Arcybiskup lwowski Józef Bilczewski wobec inwazji bolszewickiej 1920 roku 38

„Bolszewizm więc to nie naprawa, postęp, lecz zniszczenie, cofanie się i śmierć. Plakać nam tym samym nad tymi ludźmi bezmyślnymi, a nawet złymi, co za bolszewikami tęsknili, o ich przyjście się modlili, teraz jeszcze ponoć żałują, że odeszli. Żałują zaś oni zapewne dlatego, iż nie będą mogli nadal grabić cudzego dobra, jak to się w niektórych wsiach i miastach naszych zdarzyło, o czym z ogromnym smutkiem i wstydem wspominam. Napisałem obszerniej o bolszewizmie, bo jest on chorobą, która jeszcze długo będzie się tłukła wśród ludzi, a na którą lekarstwem najpewniejszym [jest] usunięcie jak najrychlejsze wszystkich rzeczywistych krzywd ze świata”.

Janusz Odziemkowski – Ochotnicy 1920 roku 45

Tadeusz Zych – Ochotnicy dzikowscy roku 1920 54

Piotr Korczyński – Bitwa o Polskę w sierpniu 1920 roku 61

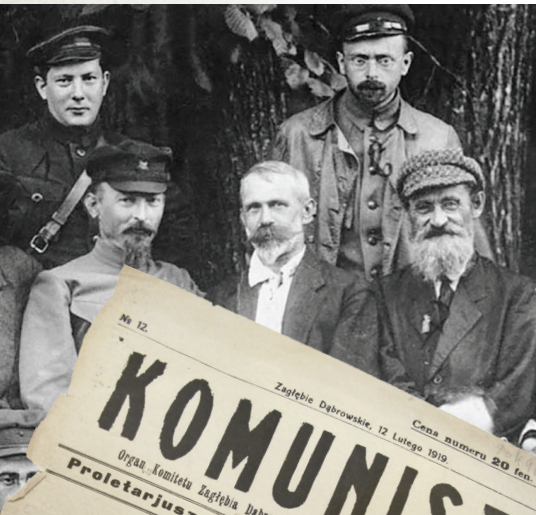
Zwycięstwo na polu walki nie zależy tylko od przewagi liczebnej – tutaj arytmetyka bywa zawodna. Szala triumfu potrafi też wahać się do samego końca i przechylić się nagle na korzyść strony, która wydawała się pokonana. Co więc przesądza o wygranej? Napoleon Bonaparte odpowiedział na to pytanie krótko: „Siła moralna bardziej niż liczba decyduje o zwycięstwie”. Polska kontrofensywa w sierpniu 1920 r. potwierdziła te słowa.

Wiesław Jan Wysocki – Polscy duchowni wobec agresji bolszewickiej 74

Paweł Zaborowski TDŚ – „Czyżby naprawdę tak krótko miał żyć...” Ksiądz Ignacy Skorupka (1893–1920) 90

Kapelan 36. pułku piechoty Legii Akademickiej ks. Ignacy Skorupka poległ 14 sierpnia 1920 r. w walce o Warszawę. Dwa tygodnie wcześniej mówił: „Nie martwcie się. Bóg i Matka Boska Częstochowska, Królowa Korony Polskiej, nie opuści nas i ześle człowieka, jak ksiądz Kordecki, jak Joanna d’Arc we Francji. Człowiek ten stanie na czele armii, doda odwagi i nastąpi zwycięstwo. Bliskim jest ten dzień. Nie minie dzień 15-ty sierpnia, dzień Matki Boskiej Zielnej, a wróg będzie pobity”.

Jarosław Wasilewski – Krótkie rządy komunistów w Białymstoku 101

Mirosław Szumiło – Petlurowcy. Armia ukraińska w obronie Polski 108

Bezpośrednim następstwem sojuszu między Rzeczypospolitą Polską i Ukraińską Republiką Ludową, znanego jako pakt Piłsudski-Petlura, był udział sprzymierzonej armii ukraińskiej w wojnie z bolszewikami. Żołnierze ukraińscy latem 1920 r. ramię w ramię z Wojskiem Polskim bronili naszej Ojczyzny przed barbarzyńskim najeźdźcą ze wschodu.

Adam Dziuba – Komunistyczna Partia Górnego Śląska. Rewolucjoniści przeciwko narodowym aspiracjom Polaków . . . 118

Klęska Rosji i państw centralnych w I wojnie światowej oznaczała początek nowej rzeczywistości politycznej w Europie Środkowej i Wschodniej. Społeczny ferment przeradzał się w rewolucję socjalną i powstania narodowe. Upadały reżimy, pojawiały się nowe państwa. Zamieszki i starcia zbrojne nie ominęły Górnego Śląska, należącego wówczas do Niemiec. Konflikty narastały tam od końca 1918 r. Ich tłem były zarówno żądania socjalne robotników, jak i narodowe aspiracje Polaków. Górnosłascy komuniści usiłowali wykorzystać te tarcia do zrewoltowania regionu i budowy republiki sowieckiej w Europie.

1980

Grzegorz Majchrzak – Żyrardowskie strajki w lipcu 1980 roku 134

Marcin Dąbrowski – Świdnik – droga do wolności 139

Sebastian Ligarski – Szczeciński strajk 1980 roku 145

O trzydziestu sześciu postulatach wysuniętych przez szczecińskich robotników (i nie tylko) w sierpniowe dni 1980 r. prawie się nie słyszy. A przecież to w Szczecinie podpisano pierwsze porozumienia z rządem, w których zawarto zapowiedź powołania związków zawodowych wolnych i niezależnych od władz. To postulaty polityczno-ekonomiczno-socjalne z miasta Gryfa jako pierwsze zostały uznane przez rządzących i skierowane do realizacji. To tu Międzyzakładowy Komitet Strajkowy przekształcił się w Międzyzakładową Komisję Robotniczą, która rozpoczęła mozolny proces budowania od podstaw robotniczego związku.

Jarosław Neja – Nadrobić
stracony czas 152

Kamil Dworaczek – Początki Solidarności
w PKP 163

Sebastian Reńca – Msza romantyczna
ważniejsza niż zupa 170

Sylwetki

Cecylia Kuta – Przemilczany twórca
hymnu Solidarności. Jerzy Narbutt
(1925–2011) 179

Justyna Błażejowska – Trudna
biografia. Roman Zimand „Leopolita”
(1926–1992) 189

Kolegium:

dr hab. Adam Dziuba, dr Wojciech Frazik,
Adam Hlebowicz, dr Kazimierz Krajewski,
dr hab. Mariusz Krzysztofiński,
dr hab. Sebastian Ligarski, dr Agnieszka Łuczak,
dr Marcin Majewski, dr hab. Filip Musiał,
dr Wojciech Muszyński, Jan M. Ruman,
dr hab. Krzysztof Sychowicz

Redaguje zespół:

Wojciech Butkiewicz – sekretarz redakcji
(tel. 22 5818813,
wojciech.butkiewicz@ipn.gov.pl),
dr Filip Gańczak (filip.ganczak@ipn.gov.pl),
Jakub Gołębiewski
(jakub.golebiewski@ipn.gov.pl),
Romuald Niedziółko –
zastępca redaktora naczelnego
(romuald.niedziolko@ipn.gov.pl),
Jan M. Ruman – redaktor naczelny
(jan.ruman@ipn.gov.pl),
Andrzej Sujka (andrzej.sujka@ipn.gov.pl),
Ewa Tylus (ewa.tylus@ipn.gov.pl),
Anna Zechenter (anna.zechenter@ipn.gov.pl),
Piotr Życieński – fotoreporter

Sekretariat: Maria Wiśniewska
(tel. 22 5818819, maria.wisniewska@ipn.gov.pl)

Projekt graficzny: Sylwia Szafrńska
Projekt okładki i łamania:
Katarzyna Dziedzic-Boboli

Korekta: Beata Stadryniak-Saracyn

Adres do korespondencji:
ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa

Druk:
LEGRA Sp. z o.o. ul. Albatrosów 10c,
30-716 Kraków

Na okładce:
Obraz Jerzego Kossaka *Cud nad Wisłą*.
Fot. domena publiczna